

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО

Кафедра сімейної медицини ФПДО

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
професор з наукової роботи
д. мед. н., проф. В.О. Сергієнко

_____ 2023 р.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

«НЕКОРОНАРОГЕННІ ХВОРОБИ МІОКАРДА»
(курс за вибором)

підготовки фахівців третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти – доктора філософії (PhD)

галузі знань 22 Охорона здоров'я
спеціальності 222 Медицина

Обговорено й ухвалено
на методичному засіданні кафедри
сімейної медицини ФПДО

Протокол № 11
від «04» травня 2023 р.

Завідувач кафедри

_____ проф. Т.М. Соломенчук

Затверджено
профільною методичною
комісією ФПДО

Протокол № 2
від «25» травня 2023 р.

голова профільної
методичної комісії
освіти

_____ доц. О.Є. Січкоріз

Робоча навчальна програма з дисципліни за вибором «Некоронарогенні хвороби міокарда» підготовки докторів філософії за спеціальністю 222 «Медицина», спеціалізацією «Кардіологія» складена:

Скибчиком В.А., професором кафедри сімейної медицини ФПДО Львівського
(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)
національного медичного університету імені Данила Галицького, доктором медичних наук;

Соломенчук Т.М., професором кафедри сімейної медицини ФПДО Львівського
(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)
національного медичного університету імені Данила Галицького, доктором медичних наук;

Склярвою О.Є., доцентом кафедри сімейної медицини ФПДО Львівського
(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)
національного медичного університету імені Данила Галицького, кандидатом медичних наук.

Рецензенти:

Склярів Є.Я., завідувач кафедри терапії №1, медичної діагностики та гематології і трансфузіології ФПДО Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, доктор медичних наук, професор
(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Бондаренко О.О., професор кафедри терапії №1, медичної діагностики та гематології і трансфузіології ФПДО Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, доктор медичних наук
(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

ВСТУП

Робоча навчальна програма дисципліни за вибором «Некоронарогенні хвороби міокарда» підготовки фахівців третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти; кваліфікації - доктора філософії; галузі знань - 22 «Охорона здоров'я»; спеціальності - 222 «Медицина»; спеціалізація «Кардіологія» складена на основі Закону України «Про вищу освіту», «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих начальних закладах» (23 березня 2016 року, №261), «Освітньо-наукової програми доктора філософії (Ph.D.)» (Протокол №7 - ВР від 29.06.2016 ЛНМУ імені Данила Галицького); «Робочої навчальної програми», затвердженої 21.02.2019 року; Наказу МОН України від 01.10.2019 року № 1254 «Про внесення змін до Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти».

Дана програма є частиною освітньої програми підготовки докторів філософії в рамках професійної спеціалізації та розрахована на **3 кредити ECTS**.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є фактори ризику, патогенез, клінічні прояви, ускладнення, особливості діагностики та лікування, первинна та вторинна профілактика некоронарогенних хвороб міокарда.

1. МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Мета викладання навчальної дисципліни за вибором «Некоронарогенні хвороби міокарда» передбачає здобуття та поглиблення комплексу знань, вмінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних завдань із цієї дисципліни, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, проведення власного наукового дослідження, що вирішує актуальне наукове завдання в кардіології, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення; а також - вдосконалення знань та вмінь щодо верифікації та аналізу факторів ризику виникнення некоронарогенних хвороб міокарда, особливостей клінічних проявів різних некоронарогенних захворювань, сучасних методів дослідження структурного та функціонального стану коронарного кровообігу, результатів лабораторних та інструментальних досліджень пацієнтів з некоронарогенними хворобами міокарда, сучасних принципів їх лікування із врахуванням етіологічних чинників, заходів первинної та вторинної профілактики.

Здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії повинен:

— **знати:** показники смертності від некоронарогенних хвороб міокарда, шляхи їх зниження; основні критерії індивідуального і популяційного серцево-судинного ризику, анатомію та фізіологію серцево-судинної системи в нормі і при патології; етіологію, патогенез, сучасні класифікації, методи клінічного, лабораторного, інструментального дослідження хворих з некоронарогенними хворобами міокарда; критерії встановлення діагнозу при вищезазначених захворюваннях; основи фармакотерапії, механізм дії основних груп лікарських засобів; основні підходи до відбору хворих із некоронарогенними хворобами міокарда для хірургічного лікування, показання і протипоказання до проведення оперативних втручань на серці і судинах; сучасні стандарти діагностики і лікування некоронарогенних хвороб міокарда серця згідно даних доказової медицини, рекомендацій вітчизняних і міжнародних лікарських товариств з кардіології та суміжних спеціальностей (ендокринологія, ревматологія, імунологія тощо); принципи

організації диспансерного нагляду за хворими із некоронарогенними хворобами міокарда в Україні, форми медичної документації, правила її оформлення; принципи експертизи тимчасової та стійкої непрацездатності; методи реабілітації хворих з некоронарогенними хворобами міокарда.

— **вміти:** збирати медичну інформацію про стан пацієнта; провести повне об'єктивне обстеження хворих з некоронарогенними хворобами міокарда, оцінити статус, визначити послідовність та обсяг додаткового обстеження з урахуванням стану органів серцево-судинної, ендокринної, імунної, дихальної, травної, сечовидільної, кістково-м'язової систем, встановити пріоритети для вирішення проблем здоров'я пацієнта; оцінити вплив факторів ризику, коморбідних та супутніх хвороб на розвиток і перебіг некоронарогенних хвороб міокарда (з врахуванням культурних, етнічних, сімейних, професійних чинників тощо); інтерпретувати результати лабораторних та інструментальних методів діагностики; встановити клінічний діагноз і скласти алгоритм лікування вищезазначених хворих; діагностувати та надати необхідну допомогу при ускладненнях некоронарогенних хвороб міокарда; проводити консультування з питань модифікації способу життя і корекції факторів високого серцево-судинного ризику; скласти план науково-дослідницької роботи, безпосередньо здійснювати її, проводити аналіз та узагальнювати результати клінічного обстеження хворих з некоронарогенними хворобами міокарда; інтерпретувати результати діагностичних і лікувальних методів дослідження цих пацієнтів у співставленні з результатами інших дослідників, даними літературних джерел, визнаними стандартами діагностики і лікування; правильно оформляти медичну і наукову документацію; опрацювати та аналізувати державну, соціальну та медичну інформацію.

2. КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми дисципліна забезпечує набуття здобувачами вищої освіти ступеня доктора філософії наступних *компетентностей та програмних результатів навчання:*

1. Інтегральна компетентність: здатність ефективно вирішувати комплексні наукові та практичні проблеми в галузі медицини за спеціальністю «Кардіологія», організувати і виконувати власну науково-дослідницьку роботу з метою генерування нових систематизованих знань, що мають теоретичне і практичне значення, можуть успішно впроваджуватись у вітчизняний й міжнародний дослідницький та освітній простір, практичну медицину та інші сфери життя.

2. Загальні компетентності (ЗК):

ЗК1. Здатність до науково-професійного, світоглядного та загальнокультурного саморозвитку і самовдосконалення.

ЗК2. Здатність автономно виконувати фахову та науково-дослідницьку роботу з дотриманням принципів академічної доброчесності, авторського права та наукової етики.

ЗК3. Здатність до різнобічного пошуку, самостійного аналізу та систематизації інформації з використанням сучасних комунікаційних та інформаційних технологій.

ЗК4. Здатність спілкуватись і взаємодіяти в науково-професійному та освітньому середовищі, в тому числі – на міжнародному рівні.

ЗК5. Здатність незалежно мислити, виявляти, формулювати й ефективно вирішувати

проблеми наукового характеру, приймати відповідальні рішення, продукувати нові знання та ідеї.

ЗК6. Здатність проводити моніторинг виконаних робіт, здійснювати оцінку інтелектуального продукту та забезпечувати його якість.

ЗК7. Здатність до опрацювання, аналізу, узагальнення, обговорення та представлення результатів власного наукового дослідження у вигляді усної та письмової презентації державною й іноземною мовами, опанування майстерністю вести наукову дискусію з демонстрацією вільного володіння науковою термінологією, риторикою та культурою наукового мовлення.

ЗК8. Здатність працювати в команді, організовувати, планувати та прогнозувати результати власної чи колективної роботи, нести відповідальність за досягнуті результати, діяти в нових умовах, керувати роботою інших осіб та мотивувати їх для досягнення спільної мети.

3. Фахові компетентності:

ФК1. Здатність аналізувати, відтворювати, інтерпретувати та використовувати в практичній, науково-дослідницькій та освітній діяльності знання сучасного стану проблем та досягнень в галузі кардіології, основних концепцій, теорій, гіпотез щодо розвитку, перебігу та лікування некоронарогенних хвороб міокарда серця.

ФК2. Здатність розробляти та управляти науковими проєктами в галузі вирішення проблем некоронарогенних хвороб міокарда, формулювати мету, зміст та новизну дослідження.

ФК3. Здатність встановлювати потреби у додаткових знаннях за напрямком наукових досліджень в галузі вивчення проблем некоронарогенних хвороб міокарда, генерувати нові знання, наукові гіпотези, теорії та концепції щодо розвитку, перебігу, прогнозування наслідків та лікування некоронарогенних хвороб міокарда, а також їх профілактики.

ФК4. Здатність обирати та використовувати сучасні методи дослідження (опитування, огляду, спеціального клінічного обстеження, визначення необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень пацієнтів із некоронарогенними хворобами міокарда) відповідно до поставленої мети, завдань та очікуваних результатів.

ФК5. Здатність інтерпретувати, аналізувати й узагальнювати результати роботи з профільними пацієнтами, дані власних наукових досліджень із проблем некоронарогенних хвороб міокарда, визначати їх місце в системі існуючих знань, дотримуючись принципів наукової етики, академічної доброчесності й авторського права.

ФК6. Здатність впроваджувати нові знання щодо факторів ризику, особливостей патогенезу, клінічного перебігу, лікування, реабілітації та профілактики некоронарогенних хвороб міокарда в наукову сферу, освітній процес і практичну роботу за фахом «Кардіологія».

4. Програмні результати навчання:

ПРН 1. Безперервно самовдосконалюватись та застосовувати здобуті науково-професійні знання та вміння із вивчення проблем некоронарогенних хвороб міокарда в науковій, фаховій та освітній діяльності.

ПРН 2. Використовувати набуті концептуальні та методологічні знання для організації й самостійного виконання наукового дослідження в галузі вивчення проблем некоронарогенних хвороб міокарда.

ПРН 3. Добирати, аналізувати, інтерпретувати, коректно оцінювати і творчо використовувати клінічну та наукову інформацію стосовно причин розвитку, особливостей клінічного перебігу, підходів до діагностики, лікування та профілактики некоронарогенних хвороб міокарда.

ПРН 4. Вміти виявити та окреслити невирішені проблеми щодо діагностики і лікування пацієнтів із некоронарогенними хворобами міокарда з подальшим визначенням шляхів їх вирішення.

ПРН 5. Продувати нові знання та ідеї, формулювати наукові гіпотези, теорії та концепції в галузі вивчення проблем некоронарогенних хвороб міокарда з урахуванням та дотриманням принципів наукової етики й академічної доброчесності.

ПРН 6. Самостійно аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати, узагальнювати, систематизувати клінічні та наукові дані стосовно причин розвитку, особливостей клінічного перебігу, підходів до діагностики, лікування і профілактики некоронарогенних хвороб міокарда.

ПРН 7. Розробляти дизайн і план власного дослідження за фахом «Кардіологія» на основі самостійно сформульованих мети і завдань.

ПРН 8. Обирати, застосовувати і вдосконалювати сучасні методики дослідження пацієнтів із некоронарогенними хворобами міокарда.

ПРН 9. Розробляти та впроваджувати нові способи діагностики, лікування та профілактики некоронарогенних хвороб міокарда.

ПРН 10. Використовувати здобуті в результаті дослідження нові знання щодо проблем некоронарогенних хвороб міокарда в практичній діяльності й освітньому процесі.

ПРН 15. Розвивати комунікації та застосовувати навички міжособистісних взаємодій в науковому, професійному, освітньому та міждисциплінарному середовищах.

ПРН 16. Дотримуватися принципів наукової етики у роботі з пацієнтами із некоронарогенними хворобами міокарда.

ПРН 17. Використовувати принципи академічної доброчесності та нести відповідальність за достовірність отриманих та оприлюднених наукових результатів.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Структура навчальної дисципліни	Кількість кредитів, годин, з них					Рік навчання семестр	Вид контролю
	Всього	Лекцій (год)	Практ. (год)	Семін. (год)	Самост. робота (год)		
		очна денна, очна вечірня форма					
Некоронарогенні хвороби міокарда:	3 кредити / 90 год	8	28	8	46	за вибором аспіранта/ів	залік
		Заочна форма					
		4	14	6	66		

--	--	--	--	--	--	--	--

Очна форма навчання (денна, вечірня)

Розділ	Назва теми	Години	Вид заняття (години)			
			лекції	практичні заняття	семінари	самостійна робота
1	2	3	4	5	6	7
1.	Міокардити. Визначення, етіологія, патогенез, класифікація. Діагностичні критерії. Тактика лікування.		2			
2.	Кардіоміопатії. Основні методи діагностики. Лікування.		2			
3.	Інфекційний ендокардит. Етіологія, патогенез, класифікація, діагностика, лікування.		2			
4.	Набуті вади серця. Клінічна картина. Діагностичні критерії. Показання до хірургічної корекції.		2			
5.	Міокардити: етіологія, патогенез, класифікація, діагностика, лікування.			2		
6.	Діагностичні критерії і диференційна діагностика при міокардиті. Ускладнення. Лікування.			2		
7.	Визначення та класифікація кардіоміопатій.			2		
8.	Набуті вади серця. Класифікація, клінічна картина. Діагностика. Лікування.			2		
9.	Малі аномалії розвитку серця. Діагностика та лікування.			2		
10.	Дилатаційна кардіоміопатія: клініка, діагностика, лікування.			2		
11.	Гіпертрофічна кардіоміопатія. Класифікація, форми. Основні методи діагностики. Лікування.			2		
12.	Аритмогенна дисплазія правого шлуночка. Діагностика. Лікування.			2		
13.	Рестриктивна кардіоміопатія. Амійодоз серця. Методи діагностики. Лікування.			2		
14.	Верхівкова (апикальна) гіпертрофічна кардіоміопатія (кардіоміопатія Ямагучи). Основні методи діагностики.			2		

	Лікування.					
15.	Перипарціальна кардіоміопатія: клініка, діагностика, лікування.			2		
16.	Синдром некомпактного міокарда лівого шлуночка. Критерії діагностики. Лікування.			2		
17.	Лікування інфекційного ендокардиту: вибір антибіотика і його дози, необхідність тривалість терапії, показання до хірургічного лікування.			2		
18.	Хвороби перикарда. Етіологія, патогенез, класифікація. Методи діагностики та лікування.				2	
19.	Гостра ревматична гарячка. Хронічна ревматична хвороба серця. Критерії діагнозу.				2	
20.	Природжені вади серця і судин. Класифікація, основні клінічні синдроми, лікувальна тактика.				2	
21.	Вагітність і захворювання серцево-судинної системи. Зміни гемодинаміки при вагітності. Особливості клінічного перебігу. Лікування.				2	
22.	Електрофізіологічні властивості клітин міокарда і провідної системи серця.					2
23.	Рентген-анатомія серця і великих судин. Рентгенометричні індекси. Рентгенологічні методи в діагностиці вад серця.					2
24.	Селективна коронароангіографія (КАГ). Рентгеноангіографія аорти. Мультиспірально комп'ютерна томографія артерій.					2
25.	Інші кардіоміопатії: фіброеластоз ендокарда, ендокардит Леффлера.					2
26.	Інфекційний ендокардит. Тромбоемболічні ускладнення. Клінічні «маски» хвороби.					2
27.	Спортивне серце. Основні клінічні прояви, методи діагностики.					2
28.	Токсичні ураження міокарда.					
29.	Сухий, ексудативний і констриктивний перикардити. Гострий випітний перикардит. Клінічна картина, лікування.					2

30.	Перикардити при травмах, туберкульозі, новоутвореннях, системному червоному вовчаку, мікседемі, уремії тощо.					2
31.	Міксоми серця.					2
32.	Синдром дисплазії сполучної тканини. Діагностика. Підходи до профілактики та лікування.					2
33.	Пролабування мітрального клапана.					2
34.	Аномалії хорди в порожнині лівого шлуночка.					2
35.	Травми серця, проникаючі і непроникаючі, травматичне пошкодження клапанів серця, папілярних м'язів і хорд. Контузії міокарда.					2
36.	Аневризми аорти. Ураження аорти при синдромі Марфана.					2
37.	Облітеруючий артеріїт великих артерій (хвороба Такаюсу). Неспецифічний аортоартеріїт.					2
38.	Інфекційні та запальні захворювання аорти.					2
39.	Флебіти, тромбофлебіти, флеботромбози. Клініка, лікувальна тактика.					2
40.	Вади серця і вагітність. Групи ризику. Діагностика. Тактика ведення.					2
41.	Порушення ритму та провідності при кардіоміопатіях. Шлуночкові тахікардії.					2
42.	Раптова смерть при гіпертрофічній кардіоміопатії. Фактори ризику. Холтеровський добовий моніторинг ЕКГ. Показання до імплантації кардіовертера дефібрилятора.					2
43.	Декстрокардія серця (situs inversus). Методи діагностики. ЕКГ діагностика.					2
44.	Лікарсько-трудова експертиза при некоронарогенних хвороб міокарда.					2
45.	Підсумкове заняття. Залік			2		
	Разом	90	8	28	8	46

Заочна форма навчання

Різді	Назва теми	Годин	Вид заняття (години)
-------	------------	-------	----------------------

			лекції	практичні заняття	семінари	самостійна робота
1	2	3	4	5	6	7
1.	Міокардити. Визначення, етіологія, патогенез, класифікація. Діагностичні критерії. Тактика лікування.		2			
2.	Кардіоміопатії. Основні методи діагностики. Лікування.		2			
3.	Міокардити: етіологія, патогенез, класифікація, діагностика, лікування.			2		
4.	Діагностичні критерії і диференційна діагностика при міокардиті. Ускладнення. Лікування.			2		
5.	Визначення та класифікація кардіоміопатій.			2		
6.	Набуті вади серця. Класифікація, клінічна картина. Діагностика. Лікування.			2		
7.	Інфекційний ендокардит. Етіологія, патогенез, класифікація, діагностика, лікування.				2	
8.	Набуті вади серця. Клінічна картина. Діагностичні критерії. Показання до хірургічної корекції.				2	
9.	Малі аномалії розвитку серця. Діагностика та лікування.					2
10.	Дилатаційна кардіоміопатія: клініка, діагностика, лікування.					2
11.	Гіпертрофічна кардіоміопатія. Класифікація, форми. Основні методи діагностики. Лікування.					2
12.	Аритмогенна дисплазія правого шлуночка. Діагностика. Лікування.					2
13.	Рестриктивна кардіоміопатія. Амілоїдоз серця. Методи діагностики. Лікування.					2
14.	Верхівкова (апикальна) гіпертрофічна кардіоміопатія (кардіоміопатія Ямагучи). Основні методи діагностики. Лікування.					2
15.	Перипартальна кардіоміопатія: клініка, діагностика, лікування.					2
16.	Синдром некомпактного міокарда лівого шлуночка. Критерії діагностики. Лікування.					2
17.	Лікування інфекційного ендокардиту:				2	

	вибір антибіотика і його дози, необхідність тривалість терапії, показання до хірургічного лікування.					
18.	Хвороби перикарда. Етіологія, патогенез, класифікація. Методи діагностики та лікування.					2
19.	Гостра ревматична гарячка. Хронічна ревматична хвороба серця. Критерії діагнозу.			2		
20.	Природжені вади серця і судин. Класифікація, основні клінічні синдроми, лікувальна тактика.					2
21.	Вагітність і захворювання серцево-судинної системи. Зміни гемодинаміки при вагітності. Особливості клінічного перебігу. Лікування.					2
22.	Електрофізіологічні властивості клітин міокарда і провідної системи серця.					2
23.	Рентген-анатомія серця і великих судин. Рентгенометричні індекси. Рентгенологічні методи в діагностиці вад серця.					2
24.	Селективна коронароангіографія (КАГ). Рентгеноангіографія аорти. Мультиспіральна комп'ютерна томографія артерій.					2
25.	Інші кардіоміопатії: фіброеластоз ендокарда, ендокардит Леффлера.					2
26.	Інфекційний ендокардит. ТромбоеMBOLІчні ускладнення. Клінічні «маски» хвороби.			2		
27.	Спортивне серце. Основні клінічні прояви, методи діагностики.					2
28.	Токсичні ураження міокарда.					2
29.	Сухий, ексудативний і констриктивний перикардити. Гострий випітний перикардит. Клінічна картина, лікування.					2
30.	Перикардити при травмах, туберкульозі, новоутвореннях, системному червоному вовчаку, мікседемі, уремії тощо.					2
31.	Міксони серця.					2
32.	Синдром дисплазії сполучної тканини. Діагностика. Підходи до профілактики та лікування.					2

33.	Пролабування мітрального клапана.					2
34.	Аномалні хорди в порожнині лівого шлуночка.					2
35.	Травми серця, проникаючі і непроникаючі, травматичне пошкодження клапанів серця, папілярних м'язів і хорд. Контузії міокарда.					2
36.	Аневризми аорти. Ураження аорти при синдромі Марфана.					2
37.	Облітеруючий артеріт великих артерій (хвороба Такаюсу). Неспецифічний аортоартеріт.					2
38.	Інфекційні та запальні захворювання аорти.					2
39.	Флебіти, тромбофлебіти, флеботромбози. Клініка, лікувальна тактика.					2
40.	Вади серця і вагітність. Групи ризику. Діагностика. Тактика ведення.					2
41.	Порушення ритму та провідності при кардіоміопатіях. Шлуночкові тахікардії.					2
42.	Раптова смерть при гіпертрофічній кардіоміопатії. Фактори ризику. Холтеровський добовий моніторинг ЕКГ. Показання до імплантації кардіовертера дефібрилятора.					2
43.	Декстрокардія серця (situs inversus). Методи діагностики. ЕКГ діагностика.					2
44.	Лікарсько-трудова експертиза при некоронарогенних хворобах міокарда.					2
45.	Залікове заняття			2		
	Разом	90	4	14	6	66

4. ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ КУРСУ

Тематичний план лекцій

№	Назва теми	Години
1.	Міокардити. Визначення, етіологія, патогенез, класифікація. Діагностичні критерії. Тактика лікування.	2
2.	Кардіоміопатія: Основні методи діагностики. Лікування.	2
3.	Інфекційний ендокардит. Етіологія, патогенез, класифікація, діагностика, лікування.	2
4.	Набуті вади серця. Клінічна картина. Діагностичні критерії. Показання до хірургічної корекції	2

Разом	8 год
--------------	--------------

Тематичний план практичних занять

№	Назва теми	Години
1.	Міокардити: етіологія, патогенез, класифікація, діагностика, лікування.	2
2.	Діагностичні критерії і дифдіагностика при міокардиті. Ускладнення. Лікування.	2
3.	Визначення та класифікація кардіоміопатій.	2
4.	Набуті вади серця. Класифікація, Клінічна картина. Діагностика. Лікування.	2
5.	Малі аномалії розвитку серця. Діагностика та лікування.	2
6.	Дилатаційна кардіоміопатія: клініка, діагностика, лікування.	2
7.	Гіпертрофічна кардіоміопатія. Класифікація, форми. Основні методи діагностики. Лікування.	2
8.	Аритмогенна дисплазія правого шлуночка. Діагностика. Лікування.	2
9.	Рестриктивна кардіоміопатія. Амлоїдоз серця. Методи діагностики. Лікування.	2
10.	Верхівкова (апикальна) гіпертрофічна кардіоміопатія (кардіоміопатія Ямагучи). Основні методи діагностики. Лікування.	2
11.	Перипартальна кардіоміопатія: клініка, діагностика, лікування.	2
12.	Синдром некомпактного міокарда лівого шлуночка. Критерії діагностики. Лікування.	2
13.	Лікування інфекційного ендокардиту: вибір антибіотика і його дози, необхідність тривалість терапії, показання до хірургічного лікування.	2
14.	Залікове заняття.	2
Разом		28 год

Тематичний план семінарських занять

№	Назва теми	Години
1.	Хвороби перикарда. Етіологія, патогенез, класифікація. Методи діагностики та лікування.	2
2.	Гостра ревматична гарячка. Хронічна ревматична хвороба серця. Критерії діагнозу.	2
3.	Природжені вади серця і судин. Класифікація, основні клінічні синдроми, лікувальна тактика.	2
4.	Вагітність і захворювання серцево-судинної системи. Зміни гемодинаміки при вагітності. Особливості клінічного перебігу. Лікування.	2
Разом		8 год

Тематичний план самостійної роботи

№	Назва теми	Години
1.	Електрофізіологічні властивості клітин міокарда і провідної системи серця.	2
2.	Рентген-анатомія серця і великих судин. Рентгенометричні індекси. Рентгенологічні методи в діагностиці вад серця.	2
3.	Селективна коронароангіографія (КАГ). Рентгеноангіографія аорти. Мультиспіральна комп'ютерна томографія артерій.	2

4.	Інші кардіоміопатії: фіброеластоз ендокарда, ендокардит Леффлера.	2
5.	Інфекційний ендокардит. ТромбоеMBOLічні ускладнення. Клінічні «маски» хвороби.	2
6.	Спортивне серце. Основні клінічні прояви, методи діагностики.	2
7.	Токсичні ураження міокарда.	2
8.	Сухий, ексудативний і констриктивний перикардити. Гострий випітний перикардит. Клінічна картина, лікування.	2
9.	Перикардити при травмах, туберкульозі, новоутвореннях, системному червоному вовчаку, мікседемі, уремії тощо.	2
10.	Міксосоми серця.	2
11.	Синдром дисплазії сполучної тканини. Діагностика. Підходи до профілактики та лікування.	2
12.	Пролабування мітрального клапана.	2
13.	Аномалні хорди в порожнині лівого шлуночка.	2
14.	Травми серця, проникаючі і непроникаючі, травматичне пошкодження клапанів серця, папілярних м'язів і хорд. Контузії міокарда.	2
15.	Аневризми аорти. Ураження аорти при синдромі Марфана.	2
16.	Облітеруючий артеріт великих артерій (хвороба Такаюсу). Неспецифічний аортоартеріт.	2
17.	Інфекційні та запальні захворювання аорти.	2
18.	Флебіти, тромбофлебіти, флеботромбози. Клініка, лікувальна тактика.	2
19.	Вади серця і вагітність. Групи ризику. Діагностика. Тактика ведення.	2
20.	Порушення ритму та провідності при кардіоміопатіях. Шлуночкові тахікардії.	2
21.	Раптова смерть при гіпертрофічній кардіоміопатії. Фактори ризику. Холтеровський добовий моніторинг ЕКГ. Показання до імплантації кардіовертера дефібрилятора.	2
22.	Декстрокардія серця (situs inversus). Методи діагностики. ЕКГ діагностика.	2
23.	Лікарсько-трудова експертиза при некоронарогенних хворобах міокарда.	2
	Разом	46 год

ЗАОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ

Теми лекцій (заочна форма навчання)

№	Назва теми	Години
1.	Міокардити. Визначення, етіологія, патогенез, класифікація. Діагностичні критерії. Тактика лікування.	2
2.	Кардіоміопатії: Основні методи діагностики. Лікування.	2
	Разом	4 год

Теми семінарських занять (заочна форма навчання)

№	Назва теми	Години
1.	Інфекційний ендокардит. Етіологія, патогенез, класифікація, діагностика, лікування.	2

2.	Набуті вади серця. Клінічна картина. Діагностичні критерії. Показання до хірургічної корекції.	2
3.	Лікування інфекційного ендокардиту: вибір антибіотика і його дози, необхідність тривалість терапії, показання до хірургічного лікування.	2
	Разом	6 год

Теми практичних занять (заочна форма навчання)

№	Назва теми	Години
1.	Міокардити: етіологія, патогенез, класифікація, діагностика, лікування	2
2.	Діагностичні критерії і диференційна діагностика при міокардиті. Ускладнення. Лікування.	2
3.	Визначення та класифікація кардіоміопатій.	2
4.	Набуті вади серця. Класифікація, Клінічна картина. Діагностика. Лікування.	2
5.	Гостра ревматична гарячка. Хронічна ревматична хвороба серця. Критерії діагнозу.	2
6.	Інфекційний ендокардит. Тромбоемболічні ускладнення. Клінічні «маски» хвороби.	2
7.	Залікове заняття.	2
	Разом	14 год

Теми для самостійної роботи (заочна форма навчання)

№	Назва теми	Години
1.	Малі аномалії розвитку серця. Діагностика та лікування.	2
2.	Дилатаційна кардіоміопатія: клініка, діагностика, лікування.	2
3.	Гіпертрофічна кардіоміопатія. Класифікація, форми. Основні методи діагностики. Лікування.	2
4.	Аритмогенна дисплазія правого шлуночка. Діагностика. Лікування.	2
5.	Рестриктивна кардіоміопатія. Амілоїдоз серця. Методи діагностики. Лікування.	2
6.	Верхівкова (апикальна) гіпертрофічна кардіоміопатія (кардіоміопатія Ямагучи). Основні методи діагностики. Лікування.	2
7.	Перипартальна кардіоміопатія: клініка, діагностика, лікування.	2
8.	Синдром некомпактного міокарда лівого шлуночка. Критерії діагностики. Лікування.	2
9.	Хвороби перикарда. Етіологія, патогенез, класифікація. Методи діагностики та лікування.	2
10.	Природжені вади серця і судин. Класифікація, основні клінічні синдроми, лікувальна тактика.	2
11.	Вагітність і захворювання серцево-судинної системи. Зміни гемодинаміки при вагітності. Особливості клінічного перебігу. Лікування.	2
12.	Електрофізіологічні властивості клітин міокарда і провідної системи серця.	2
13.	Рентген-анатомія серця і великих судин. Рентгенометричні індекси. Рентгенологічні методи в діагностиці вад серця.	2
14.	Селективна коронароангіографія (КАГ). Рентгеноангіографія аорти. Мультиспіральна комп'ютерна томографія артерій.	2

15.	Інші кардіоміопатії: фіброеластоз ендокарда, ендокардит Леффлера.	2
16.	Спортивне серце. Основні клінічні прояви, методи діагностики.	2
17.	Токсичні ураження міокарда.	2
18.	Сухий, ексудативний і констриктивний перикардити. Гострий випітний перикардит. Клінічна картина, лікування.	2
19.	Перикардити при травмах, туберкульозі, новоутвореннях, системному червоному вовчаку, мікседемі, уремії тощо.	2
20.	Міксосоми серця.	2
21.	Синдром дисплазії сполучної тканини. Діагностика. Підходи до профілактики та лікування.	2
22.	Пролабування мітрального клапана.	2
23.	Аномалні хорди в порожнині лівого шлуночка.	2
24.	Травми серця, проникаючі і непроникаючі, травматичне пошкодження клапанів серця, папілярних м'язів і хорд. Контузії міокарда.	2
25.	Аневризми аорти. Ураження аорти при синдромі Марфана.	2
26.	Облітеруючий артеріт великих артерій (хвороба Такаюсу). Неспецифічний аортоартеріт.	2
27.	Інфекційні та запальні захворювання аорти.	2
28.	Флебіти, тромбофлебіти, флеботромбози. Клініка, лікувальна тактика.	2
29.	Вади серця і вагітність. Групи ризику. Діагностика. Тактика ведення.	2
30.	Порушення ритму та провідності при кардіоміопатіях. Шлуночкові тахікардії.	2
31.	Раптова смерть при гіпертрофічній кардіоміопатії. Фактори ризику. Холтеровський добовий моніторинг ЕКГ. Показання до імплантації кардіовертера дефібрилятора.	2
32.	Декстрокардія серця (situs inversus). . Методи діагностики. ЕКГ діагностика.	2
33.	Лікарсько-трудова експертиза при некоронарогенних хворобах міокарда.	2
	Разом	66 год

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Видами навчальної діяльності аспірантів згідно з навчальним планом є:

- а) лекції,
- б) практичні заняття,
- в) семінарські заняття,
- г) самостійна робота аспірантів (СРА).

Практичні та семінарські заняття передбачають:

- 1) засвоєння аспірантами основних положень сучасних рекомендацій міжнародних лікарських товариств з питань сучасних методів діагностики, лікування й профілактики некоронарогенних хвороб міокарда;
- 2) аналіз й інтерпретація результатів лабораторних та інструментальних методів обстеження пацієнтів з некоронарогенними хворобами міокарда, зокрема – дослідження метаболічного статусу, структурного та функціонального стану коронарного кровообігу, міокарда, нирок, печінки, легень, судин тощо;
- 3) проведення диференційної діагностики при підозрі на некоронарогенні хвороби міокарда;

4) відпрацювання алгоритмів загального і спеціального обстеження хворих з некоронарогенними хворобами міокарда, ускладненим та неускладненим їх перебігом, встановлення відповідного діагнозу;

5) надання невідкладної допомоги хворим з некоронарогенними хворобами міокарда на догоспітальному етапі та в умовах стаціонару в різних вікових, статевих, коморбідних групах пацієнтів;

7) призначення сучасного лікування пацієнтам з некоронарогенними хворобами міокарда, зокрема при поєднанні із синтропічними коморбідними захворюваннями;

8) визначення критеріїв відбору пацієнтів для трансплантації серця;

9) вирішення ситуаційних клінічних задач, задач за типом ліцензійного іспиту «Крок-3» і тестових завдань.

Методики навчання:

- традиційні (лекція, практичне заняття, семінарське заняття, індивідуальне заняття);
- інноваційні (проблемні лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, презентації, міні-лекції).

6. ВИДИ КОНТРОЛЮ (ПОТОЧНИЙ І ПІДСУМКОВИЙ)

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку засвоєння аспірантами навчального матеріалу. Формами поточного контролю є:

а) тестові завдання з вибором однієї правильної відповіді, з визначенням правильної послідовності дій, з визначенням відповідності, з визначенням певної ділянки на фотографії чи схемі («розпізнавання»);

б) індивідуальне усне опитування, співбесіда;

в) розв'язання типових ситуаційних задач;

д) контроль практичних навичок;

Комплексне оцінювання навчальної діяльності здійснюється виставлення традиційної оцінки, яка конвертується у бали відповідно у кожному з занять, аспірант отримує на практичному занятті: оцінку «5» - якщо він виконав правильно не менше 90% навчальних завдань; оцінку «4» - якщо він виконав правильно не менше 80% навчальних завдань; оцінку «3» - якщо він виконав правильно не менше 60% навчальних завдань; оцінку «2» - якщо він виконав правильно менше 60% навчальних завдань; На кінцевому етапі заняття викладач виставляє набрану суму балів і традиційну оцінку в журналі успішності.

Самостійна робота аспіранта оцінюється на практичних заняттях і є складовою підсумкової оцінки аспіранта.

Підсумковий контроль

Загальна система оцінювання проводиться по завершенню вивчення дисципліни у вигляді заліку.

Шкали оцінювання традиційна 4-бальна шкала, багатобальна (200-бальна) шкала, рейтингова шкала ECTS

Залік – це форма підсумкового контролю засвоєння аспірантом теоретичного та практичного матеріалу з навчальної дисципліни. Підсумковий контроль проводиться у письмовій формі, з використанням навчальної платформи Misa, відповідно до розкладу. Триває 2 академічних години.

Максимальна кількість балів, яку може набрати аспірант за поточну навчальну діяльність для допуску до заліку становить 200 балів.

Мінімальна кількість балів, яку повинен набрати аспірант за поточну навчальну діяльність для допуску до заліку становить 120 бали.

Розрахунок кількості балів проводиться на підставі отриманих аспірантом оцінок за 4-ри бальною (національною) шкалою під час вивчення дисципліни, шляхом обчислення середнього арифметичного (СА), округленого до двох знаків після коми. Отримана величина конвертується у бали за багатобальною шкалою таким чином:

$$x = \frac{CA \times 200}{5}$$

Для зручності наведено таблицю перерахунку за 200-бальною шкалою:

Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу для дисциплін, що завершуються заліком

4 бальна шкала	200 бальна шкала	4 бальна шкала	200 бальна шкала	4 бальна шкала	200 бальна шкала	4 бальна шкала	200 бальна шкала	4 бальна шкала	200 бальна шкала
5	200	4,6	184	4,17	167	3,77	151	3,35	134
4,97	199	4,57	183	4,14	166	3,74	150	3,32	133
4,95	198	4,52	182	4,12	165	3,72	149	3,3	132
4,92	197	4,5	180	4,09	164	3,7	148	3,27	131
4,9	196	4,47	179	4,07	163	3,67	147	3,25	130
4,87	195	4,45	178	4,04	162	3,65	146	3,22	129
4,85	194	4,42	177	4,02	161	3,62	145	3,2	128
4,82	193	4,4	176	3,99	160	3,57	143	3,17	127
7,8	192	4,37	175	3,97	159	3,55	142	3,15	126
4,77	191	4,35	174	3,94	158	3,52	141	3,12	125
4,75	190	4,32	173	3,92	157	3,5	140	3,1	124
4,72	189	4,3	172	3,89	156	3,47	139	3,07	123
4,7	188	4,27	171	3,87	155	3,45	138	3,02	121
4,67	187	4,24	170	3,84	154	3,42	137	3	120
4,65	186	4,22	169	3,82	153	3,4	136	Менше	Недост
4,62	185	4,19	168	3,79	152	3,37	135	3	а тньо

Бали з дисципліни для аспірантів, які успішно виконали програму, конвертуються у традиційну 4-ри бальну шкалу за абсолютними критеріями, які наведено нижче у таблиці:

Бали з дисципліни	Оцінка за 4-ри бальною шкалою
-------------------	-------------------------------

Від 170 до 200 балів	5
Від 140 до 169 балів	4
Від 139 балів до мінімальної кількості балів, яку повинен набрати аспірант	3
Нижче мінімальної кількості балів, яку повинен набрати аспірант	2

Об'єктивність оцінювання навчальної діяльності аспірантів перевіряється статистичними методами (коефіцієнт кореляції між оцінкою ECTS та оцінкою за національною шкалою).

7. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ АСПІРАНТІВ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Міокардити: етіологія, патогенез, класифікація, діагностичні критерії.
2. Ускладнення міокардитів. Лікування міокардитів та їх ускладнень.
3. Кардіоміопатії: класифікація, діагностика, диференційна діагностика різних видів кардіоміопатій.
4. Дилатаційна кардіоміопатія: клініка, діагностика, лікування.
5. Гіпертрофічна кардіоміопатія: класифікація, основні методи діагностики, лікування.
6. Аритмогенна дисплазія правого шлуночка: діагностика, лікування.
7. Рестриктивна кардіоміопатія: клініка, діагностика, лікування.
8. Амілоїдоз серця: діагностика, лікування.
9. Верхівкова (апикальна) гіпертрофічна кардіоміопатія (кардіоміопатія Ямагучи): діагностика, лікування.
10. Перипартальна кардіоміопатія: клініка, діагностика, лікування.
11. Синдром некомпактного міокарда лівого шлуночка: критерії діагностики, лікування.
12. Інші кардіоміопатії: фіброеластоз ендокарда, ендокардит Леффлера.
13. Порушення ритму та провідності при кардіоміопатіях. Шлуночкові тахікардії.
14. Раптова смерть при гіпертрофічній кардіоміопатії. Показання до імплантації кардіовертера дефібрилятора
15. Інфекційний ендокардит: етіологія, патогенез, класифікація, клінічні прояви, діагностика.
16. Лікування інфекційного ендокардиту. Показання до оперативного лікування.
17. Ускладнення інфекційний ендокардиту: діагностика, лікування.
18. Хвороби перикарда: етіологія, патогенез, класифікація, діагностика, лікування.
19. Гостра ревматична гарячка. Хронічна ревматична хвороба серця. Критерії діагнозу.
20. Сухий, ексудативний і констриктивний перикардити: клінічні прояви, діагностика, лікування.
21. Перикардити при травмах, туберкульозі, новоутвореннях, системному червоному вовчаку, мікседемі, уремії.
22. Природжені вади серця і судин. Класифікація, основні клінічні синдроми.
23. Сучасні методи лікування природжених вад серця.
24. Набуті вади серця: етіопатогенез, класифікація, клінічні прояви.
25. Діагностичні критерії набутих вад серця, лікування, покази до оперативного лікування.
26. Діагностика та лікування малих аномалій розвитку серця.
27. Зміни гемодинаміки при вагітності. Групи ризику. Діагностика.

28. Вагітність і захворювання серцево-судинної системи. Особливості клінічного перебігу та лікування.
29. Рентген-анатомія серця і великих судин. Рентгенометричні індекси. Покази до проведення.
30. Покази до проведення селективної коронароангіографії, рентгеноангіографії аорти, мультиспіральної комп'ютерної томографії артерій.
31. Спортивне серце: клінічні прояви, діагностика.
32. Токсичні ураження міокарда.
33. Міксоми серця.
34. Синдром дисплазії сполучної тканини: діагностика, профілактики, лікування.
35. Пролабування мітрального клапана.
36. Аномалні хорди в порожнині лівого шлуночка.
37. Травми серця, травматичне пошкодження клапанів серця, папілярних м'язів і хорд, контузії міокарда.
38. Аневризми аорти. Ураження аорти при наявності синдрому Марфана
39. Облітеруючий артеріт великих артерій (хвороба Такаюсу). Неспецифічний аортоартеріт.
40. Інфекційні та запальні захворювання аорти.
41. Флебіти, тромбфлебіти, флеботромбози: клініка, лікування.
42. Декстрокардія серця (situs inversus): діагностика.
43. Лікарсько-трудова експертиза при некоронарогенних хворобах міокарда.

8. . ЛІТЕРАТУРА:

Базова література:

1. Внутрішня медицина. Підручник для студентів закладів вищої медичної освіти III-IV рівня акредитації та лікарів післядипломної освіти на основі рекомендацій доказової медицини / За ред. В.М. Коваленка. Укл.: Н.М. Шуба, О.Г. Несукай, О.П. Борткевич. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К.: МОРІОН, 2019. – 960с.
2. Дзяк Г.В. Клініко-ЕКГ синдроми / Г.В. Дзяк, Т.О. Перцева, А.М. Василенко / За ред. акад. Г.В. Дзяка. – Дніпропетровськ: Пороги, 2008. – 202 с.
3. Жарінов О.Й., Куць В.О. (ред.) Основи електрокардіографії. – Львів.: МС, 2017. – 240 с.
4. Заремба Є.Х., Кияк Ю.Г., Бабина Л.Я. та ін. Кардіологія для сімейних лікарів. Навчальний посібник. – Київ. – 2011. – 531 с.
5. Заремба Є.Х., Соломенчук Т.М., Топілко О.Ю. та ін. Первинна та вторинна профілактика серцево-судинних захворювань у роботі сімейного лікаря.- Київ,2003.- 70 с.
6. Клінічна лабораторна діагностика: навчальний посібник (ВНЗ III—IV р. а.) / Б.Д. Луцик, Л.Є. Лаповець, Г.Б. Лебедь та ін.; за ред. Б.Д. Луцика. — 2-е вид. // К.: «Медицина» - 2018. – 288 с.
7. Коваленко В.Н., Несукай Е.Г. Некоронарогенные болезни сердца. Практическое руководство / Под ред.В.Н.Коваленко.- К.: Морион, 2001.- 480 с.
8. Надання невідкладної допомоги пацієнтам із гостроюсерцево-судинною патологією: навчальний посібник/ Зозуля І.С., Ганджа Т.І., Іващенко О.В. та інші. – Вінниця, Тов «Меркьюрі-Поділля», 2016. — 87 с.
9. Наказ МОЗ України № 436 від 03.07.2006 "Протокол надання медичної допомоги хворим із дилатаційною кардіоміопатією".
10. Наказ МОЗ України № 436 від 03.07.2006 "Протокол надання медичної допомоги хворим із міокардитом".
11. Наказ МОЗ України № 436 від 03.07.2006 "Протокол надання медичної допомоги хворим на гіпертрофічну кардіоміопатію".

12. Наказ МОЗ України № 436 від 03.07.2006 "Протокол надання медичної допомоги хворим на гострий перикардит, хронічний конструктивний перикардит".

13. Наказ МОЗ України № 564 від 13.06.2016 "Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги "Профілактика серцево-судинних захворювань".

14. Невідкладна допомога в кардіології. Навчальний посібник під редакцією Долженко М.М.-К. Наукова думка. – 2018. – 412 с.

15. Общая врачебная практика по Джону Нобелю // Под редакцией Дж. Нобеля. Перевод с английского под редакцией Е.Р. Тимофеевой, Н.А. Федоровой. – М.: Практика. – 2006. – 1760 с.

16. Практичні аспекти сучасної кардіології. – Скибчик В.А., Соломенчук Т.М. Львів: Мс, 2017. – 423 с.

17. Свінціцький А.С. Методи діагностики в клініці внутрішньої медицини: навчальний посібник // К.: «Медицина» - 2019. – 1008 с.

18. Свінціцький АС, Гасвські П. Внутрішні хвороби. Підручник, заснований на принципах доказової медицини. Практична Медицина. Краків, Польща. 2018/19:1632.

19. Серцево-судинні захворювання. Класифікація, стандарти діагностики та лікування / Всеукр. асоц. кардіологів ; За ред. В. М. Коваленка [та ін.]. - 3-те вид., переробл. і допов. - Київ : Моріон, 2018. - 223 с.

20. Скибчик В.А. Електрокардіографічна діагностика і лікування в невідкладній кардіології / В.А. Скибчик, Я.В. Скибчик // К.: ТОВ "Люди в білому", 2014. – 154 с.

Допоміжна література:

1. Амосова Е. Н. Кардиомиопатия. К.: "Книга плюс", 1999. — 424 с

2. Амосова Е.Н. Клиническая кардиология. – Киев: Здоров'я, 1998. – Т. 1. – 710 с.

3. Болезни сердца и сосудов. Руководство Европейского общества кардиологов // Под ред. А. Дж. Кэмм, Т.Ф. Люшера, П.В. Серриуса. – Москва: ГЭОТАР-Медиа, 2011. – 1480 с.

4. Грифин Б., Тополь Э. Кардиология / Пер. с англ. – М.: Практика, 2008. – 1248 с.

5. Диагностика и лечение в кардиологии / Под ред. проф. Майкла Х. Кроуфорда Перевод с английского под ред. РАМН Р.Г. Оганова. – М.: МЕДпресс-информ. – 2007. – 799 с.

6. Кардиология: национальное руководство / под. ред. Ю.Н. Беленкова, Р.Г. Оганова. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2007. – 1232 с.

7. Класифікація внутрішніх хвороб. Діагностичні заходи та алгоритми лікування / За ред. проф. В.З.Нетяженка – Ч. 1. – Київ, 2001. – 280 с.

8. Коваленко В.М., Яновський Г.В., Ілляш М.Г., Рябенко Д.В., Базика О.Є. Некоронарогенні захворювання міокарда-кардіопатії та міокардит. Серцевосудинні захворювання/ за ред. Чл.-кор.АМН України, проф. В.М.Коваленка, та проф. М.І. Лутая //Довідник —VADEMECUM info ДОКТОР® „Кардіолог». – К.: ТОВ „ГІРА® „Здоров'я України», 2005.- С.225-260 с.

9. Основы кардиологии: Принципы и практика (2-е изд.) / Под ред. проф. Клива Розендорффа. – Львов: Медицина світу, 2007. – С. 121-130.

10. Патологическая физиология сердечно-сосудистой системы (3-е изд. исправленное) / Под ред. Л. Лилли.- Москва БИНОМ. Лаборатория знаний, 2010. – 656 с.

11. Секреты кардиологии / О.В. Эдейр; Пер. с англ.; Под общ. ред. В.Н. Хирманова. – М.: МЕД пресс-информ, 2004. – С. 17-25.

Посібники та підручники з кардіології англійською мовою:

1. Basic and Bedside Electrocardiography / Romulo F. Baltazar: Lippincott Williams & Wilkins, 2009. – 464 p.

2. Braunwald's Heart Disease: a Textbook of Cardiovascular Medicine, 2-Volume Set by Douglas P. Zipes; Peter Libby; Robert O. Bonow; Douglas L. Mann; Gordon F. Tomaselli. 2018. 2128 p.
3. Finocchiaro G. et al. Impact of demographic features, lifestyle, and comorbidities on the clinical expression of hypertrophic cardiomyopathy // J. Am. Heart Assoc. 2017. Vol. 6, № 12. P. e007161.
4. Harrison`s principles of internal medicine. 20th edition / Jameson, J. Larry, editor. New York McGraw-Hill Education. 2018. ISBN 978-1259644030.
5. 2014 ESC Guidelines on diagnosis and management of hypertrophic cardiomyopathy The Task Force for the Diagnosis and Management of Hypertrophic Cardiomyopathy of the European Society of Cardiology (ESC) DOI:10.1093/eurheartj/ehu284.
6. 2016 European Guidelines on cardiovascular disease prevention in clinical practice The Sixth Joint Task Force of the European Society of Cardiology and Other Societies on Cardiovascular Disease Prevention in Clinical Practice (constituted by representatives of 10 societies and by invited experts). DOI:10.1093/eurheartj/ehw106.

Інформаційні ресурси:

Джерела Інтернет:

<https://moz.gov.ua/>

<https://zakon.rada.gov.ua/>

<https://www.escardio.org/>

<http://www.webcardio.org/>

European Journal of Cardiovascular Prevention

European Heart Journal

American Heart Journal

Journal of Cardiovascular Risk